

כח התפילה

הרב ארי דוד קאהן

1. כתובות דף קדא.

ההוא יומא דנח נפשיה דרבי, גזרו רבנן תעניתא, ובעו רחמי. אמרי, כל מאן דאמר, "נח נפשיה דרבי" - ידקר בחרב. סליקא אמתיה דרבי לאיגרא, אמרה, "עליונים מבקשים את רבי, ותחתונים מבקשים את רבי, יהי רצון, שיכופו תחתונים את העליונים". כיון דחזאי כמה זמני דעיל לבית הכסא, וחלץ תפלין ומנח להו, וקמצטער, אמרה, "יהי רצון, שיכופו עליונים את התחתונים". ולא הוו שתקי רבנן מלמיבעי רחמי. שקלה כוזא, שדייא מאיגרא, אשתיקו מרחמי, ונח נפשיה דרבי. אמרו ליה רבנן לבר קפרא, זיל עיין. אזל, אשכחיה דנח נפשיה. קרעיה ללבושיה ואהדריה לקירעיה לאחוריה. פתח ואמר, אראלים ומצוקים אחזו בארון הקדש, נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקדש. אמרו ליה, נח נפשיה? אמר להו, אתון קאמרתו, ואנא לא קאמינא.

2. נדרים דף מא.

רב חלבו באיש לא איכא דקא אתי? אמר להו, לא כד הנה מעשה בתלמיד אחד מתלמידי רבי עקיבא שחלה, ולא נכנסו חכמים לבקרו, ונכנס רבי עקיבא לבקרו, ובשביל שכיבדו וריבצו לפניו - חיה, אמר ליה, רבי, החייתני. יצא רבי עקיבא ודרש, כל מי שאין מבקר חולים, כאלו שופד דמים. כי אתא רב דימי, אמר, כל המבקר את החולה, גורם לו שיחיה, וכל שאינו מבקר את החולה, גורם לו שימות. מאי גרמא? אילימא, כל המבקר את החולה - מבקש עליו רחמים שיחיה, וכל שאין מבקר את החולה - מבקש עליו רחמים שימות? שימות' סלקא דעתך!! אלא, כל שאינו מבקר את החולה - אין מבקש עליו [רחמים], לא שיחיה ולא שימות.

3. ר"ן מסכת נדרים דף מ עמוד א

אין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות - נראה בעיני דה"ק פעמים שצריך לבקש רחמים על החולה שימות כגון שמצטער החולה בחליו הרבה ואי אפשר לו שיחיה כדאמרינן בפרק הנושא - כתובות קד- דכיון דחזאי אמתיה דרבי דעל כמה זימנין לבית הכסא ואנח תפלין וקא מצטער אמרה יהי רצון שיכופו העליונים את התחתונים כלומר דלימות רבי, ומש"ה קאמר דהמבקר חולה מועילו בתפלתו אפי' לחיות מפני שהיא תפלה יותר מועלת ומי שאינו מבקר אין צריך לומר שאינו מועילו לחיות אלא אפי' היכא דאיכא ליה הנאה במיתה אפי' אותה זוטרתו אינו מהנהו.

4. בבא מציעא דף פדא.

הוה קא אזיל וקרע מאניה, וקא בכי ואמר: היכא את בר לקישא, היכא את בר לקישא, הוה קא צוח עד דשף דעתיה [מיניה]. בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה.

5. שולחן ערוך יורה דעה סימן שלה.

סעיף ד- אין מבקרין החולה בגי' שעות ראשונות של יום, מפני שכל חולה מיקל עליו חליו בבקר, ולא יחוש לבקש עליו רחמים. ולא בגי' שעות אחרונות של יום, שאז מכביד עליו חליו ויטיאש מלבקש עליו רחמים. - וכל שביקר ולא ביקש עליו רחמים, לא קיים המצוה - ב"י בשם הרמב"ן.

סעיף ה - כשמבקש עליו רחמים, אם מבקש לפניו, יכול לבקש בכל לשון שירצה. ואם מבקש שלא בפניו, לא יבקש אלא בלשון הקדש.
סעיף ו - יכלול אותו בתוך חולי ישראל, שיאמר: המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל. ובשבת אומר: שבת היא מלזעוק, ורפואה קרובה לבא.

6. ערוך השולחן יורה דעה סימן שלה סעיף ג

עיקר מצות ביקור חולים הוא לעיין בצרכי החולה ולעשות לו מה שצריך כדאיתא בנדרים [מ' א] מעשה בתלמיד אחד מתלמידי ר"ע שחלה וכו' ונכנס ר"ע לבקרו ובשביל שכיבד וריבץ לפניו חיה א"ל רבי החייתני יצא ר"ע ודרש כל שאינו מבקר את החולים כאלו שופך דמים ומה יפו החברות בכמה ערים הנקראים חברה לינה שלנים אצל החולים כל הלילה לראות מה שהם צריכים דביום ע"פ רוב משמשים לו אנשי ביתו משא"כ בלילה דאנשי ביתו עמלים מעבודת היום ונשקעים בשינה באונס על כן גדול שכרם מאד מאד של חברי לינה ואמרו חז"ל [שם] כל המבקר את החולה נצול מדינה של גהינם ומה שכרו בעוה"ז ד' ישמרהו מיצה"ר ויחייהו מן היסורין ויאושר בארץ שיהו הכל מתכבדים בו וכו' ע"ש וכל המבקר את החולה גורם לו שיחיה שמתפלל עליו שיחיה וכל שאינו מבקר אין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות דלפעמים יש לבקש רחמים שימות כגון שיש לו יסורים הרבה בחליו ואי אפשר לו שיחיה כמעשה דרבי פ' הנושא [ר"ן שם]:

7. שו"ת אגרות משה חלק חו"מ ב' סימן עד

ד. בענין תפילה על החולה שימות. וגם העיר כתר"ה שיש לבאר יותר הראיה מאמתיה דרבי בענין מניעה מתפילה וכעין שהר"ן הזכיר למה שהזכרנו מזה לענין מניעה מליתן רפואה, ובודאי ראיה גדולה היא מאמתיה דרבי כיון שהיתה תפלתה מקובלת ועדיף מגדולי תורה שלא ברור קבלת תפלתו, ולאנשי כר"ח בן דוסא וכדומה שתפלתו מקובלת יעשו כפסק הר"ן שאם אין תפלתו מקובלת ידוע להו שא"א לו שוב לחיות שאז צריכין אלו אינשי להתפלל כשיש להחולה יסורין למיתה כדכתב הר"ן שפעמים צריך להתפלל שימות כשהוא טוב להחולה והוא רק בכהאי גוונא שלא נתקבלו תפלות דרבנן שלאנשי דורותינו לא שייך זה אפילו לגדולי תורה אלא אולי ליחידים שלא ידוע לנו מהם. ואם ישנם יש להם לעשות כפסק הר"ן שהוא כרב דימי דפסק שיש לפעמים להתפלל שימות כעובדא דאמתיה דרבי. אבל הוא רק בתפלה ולא לקצר ימים במעשה שזה אסור אפילו כשהוא טובתו של הנרצח, וחייב מיתת סייף כרוצח משנאה וכעס לכוונת רציחה לרעה.

8. שו"ת מהרש"ם חלק ג סימן רכה

ובדבר שילוח הט"ג = הטלגרמה = /המברק/ בשבת לצורך חולה מה שאמרו בשם הגאבד"ק פרעמישלא וכעת בלבוב שהתיר בספרו לא כן הוא כי בבי"צ חא"ח פסק בפשיטות דגם אם נכתבה הדעפעשע /המברק/ מע"ש יש לאסור דמלבד דיש לחקור דהרשימה עצמה הוי ככתב כיון דדרכו בכך ובפרט דצריך לכתבה אח"כ לכן אין להתיר גם לשי' החו"י דבאומר לעכו"ם שיאמר לעכו"ם אחר ליכא שבות ע"ש ובתשו' שו"מ תליתאה ח"א סוסי קצ"ד השיב להרב הנ"ל שצידד קצת להקל והוא כתב דח"ו להתיר ודחה מ"ש דאינו כתב וסיים דחלילה וחלילה להתיר ע"ש זולת במקום הפ"מ במקום שמתירין ע"י כתב שלהם כמש"ל אז גם בזה י"ל כן אך לצורך חולה שייב סכנה למאמינים בצדיקים י"ל דהוי כמקום פ"נ דמותר לחלל שבת אפי' באיסור תורה ומכ"ש בשבות ובתשו' א' הארכתי בדין אם מותר לחלל שבת בדבר שאינו בטבע והבאתי מתשו' רדב"ז ח"א בלשונות רמב"ם ס"י ס"ג וח"ב בלשונות רמב"ם ס"י ק"יג וברכ"י א"ח ס"י

ש"א אות ו' ויו"ד סי' ר"צ ושו"ת חיים שאל ח"ב סי' ל"ח וכסא רחמים על מסי' סופרים פ"ה דה"ר פרץ כתב קמיע ליושבת על המשבר בשבת ושגם הרמ"ה התיר לכתוב קמיע בשבת אי אתמחי גברא וקמיע ע"ש והבאתי עוד מכמ"ק בזה אבל בכ"ז צריך שיהא אתמחי אותו צדיק שיפעול בתפילותיו ועובדא ידענא בעיר מולדתי בזלאטשוב שהי' חולה מסוכן ובאותו זמן הי' מו"ר הגה"ק מוהר"ש אבד"ק בעלז' זצ"ל משובתי ש"ק בבראד והתיר דיין א' לכתוב ע"י עכו"ם בש"ק שם החולה ואמו ושלח לבראד והרעיש הגאון מהרש"ק ז"ל ופסל את הדיין מלהורות עוד וכבוד מו"ר הגה"ק הנ"ל נתרעם ג"כ על הכותב ואמר עכשיו אני מחויב להתאמץ שישגי החולה רפואה שלא יוגרם על ידי חילול ש"ק וכן הי' שנתרפא ובכל כה"ג אין להקל ובפרט בדור הזה אין להקל מכמה טעמים ועל כיוצא בזה אמרו שבת הוא מלזעוק וכו' יכולה היא שתרחם וכו'.

9. שיטה מקובצת מסכת כתובות דף קד עמוד א

ידקר בחרב דאלו הו' ידעי בבירור דמית לא הו' בעו רחמי עליה דלחיי דאתחית המתים לא הוה בעו למבעי רחמי ואהכי אמר דאפילו הוה מית ואינהו לא ידעי דלהו' בעו רחמי עליה בחזקת שהוא חי כי היכי דלחיי בתפלתם.

10. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קג עמוד א

ת"ר: בשעת פטירתו של רבי, אמר: לבני אני צריך, נכנסו בניו אצלו. אמר להם: הזהרו בכבוד אמכם; נר יהא דלוק במקומו, שולחן יהא ערוך במקומו, מטה תהא מוצעת במקומה; יוסף חפני, שמעון אפרתי, הם שמשוני בחיי והם ישמשוני במותי.... נר יהא דלוק במקומו, שולחן יהא ערוך במקומו, מטה תהא מוצעת במקומה. מאי טעמא? כל בי שמשי הוה אתי לביתיה, ההוא בי שמשא אתאי שבבתא קא קריה אבבא, אמרה אמתיה: שתיקו, דרבי יתיב! כיון דשמע שוב לא אתא, שלא להוציא לעז על צדיקים הראשונים.

11. רש"י מסכת כתובות דף קג עמוד א

נר יהא דלוק במקומו - אצל השולחן כמו בחיי דכל ע"ש היה בא לביתו משנפטר כדלקמן. שלא להוציא לעז כו' - לומר לא צדיקים היו שלא היה להן רשות לבא לביתם כמו רבי.

12. ספר בניהו בן יהוידע על כתובות דף קג/א

שם כל בי שמשי הוה אתי לביתיה. נ"ל בס"ד הטעם שעשה השי"ת מעלה זו לרבינו הקדוש, שיבא בגלוי בגופו ממש, וישב על שלחנו כשאר בני אדם בעודם בחיים, מה שלא נעשה כזאת לשום צדיק בעולם, לא קודם ממנו ולא אחריו, היינו כי השי"ת אינו מקפח שכר כל בריה, ומצינו שכל החכמים שבדורו השתדלו להתפלל בעדו שלא ימות, וענו עצמן בתענית, והרבו תפילות ותחנונים ובכיה בקיבוץ רב, מה שלא עשו בשום דור כמותם, בעבור צדיק שבדור, ואע"פ שסוף דבר נצחו אראלים את המצוקים, ונפטר רבינו הקדוש, לא קפח השי"ת שכרם, ונתן רשות שיבא לביתו בגלוי בגוף ממש כדי שבזה לא יהיה נפסק השפע שהיו בני דודו נשפעים בחייו בזכותו, כי ידוע דהצדיק בעודו בחיים נשפעים בני דורו על ידו, ואחר פטירתו נפסק אותו השפע, וזהו עיקר ההפסד של הדור בפטירת הצדיק, ולכך בוכין ומספידין על חסרון זה, מה שאין כן עתה שהוא בא לעולם הזה ויושב בין החיים, אינו נחשב שנסתלק מן העולם, ואז גם אותו השפע שהיו נשפעים ממנו בהיותו בחיים ממש, אינו מסתלק. ובזה יובן הטעם שלא היה בא לביתו בגלוי אלא רק בליל שבת, מפני כי זמן השתלשלות השפע הוא בשבת, ומשם יונקים כל ימות החול, וביאתו היתה לצורך דבר זה שלא יסתלק אותו השפע שהיה בא על ידו, ולכך היה עושה כן בליל שבת שהוא זמן ירידת השפע לעולם. ועוד נ"ל בס"ד הטעם

שנעשית לו מעלה זו בליל שבת, להורות שלא היה לו חסרון וגרעון מדבר זה שנתעסקו בו בליל שבת, דאיתא בירושלמי דכלאים [פרק ט' ה' ג'] שנמשך היום ולא שקעה השמש עד שהגיע חצי הלילה של שבת והיו ישראל דואגין שמא חס ושלום חללו שבת, ויצאה בת קול ואמרה שכולם מזומנים לחיי עולם הבא. ועוד נ"ל הטעם שנעשית לו מעלה זו בליל שבת, מפני שיום השבת הוא בסוד תורה שבכתב, וליל שבת הוא סוד תורה שבעל פה, וכנזכר בזוהר הקדוש, וידוע כי רבינו הקדוש הוא עשה סידור תורה שבעל פה בששה סדרי משנה שסדר, ולכן נעשות לו מעלה זו בליל שבת דשייכה אליו:

מהלך כעין דרך הטבע, וכמו שנת'.

עוד טעם לדעת הגרש"ק

אמנם מה שיצא הגרש"ק נגד זה בחריפות י"ל שעשה כן מפני החשש שאם נתיר לחלל שבת על ברכות צדיקים הרי שכל אחד יחליט איזהו צדיק שמותר לחלל שבת בכדי לקבל ברכתו, והוא מעין מש"כ הרדב"ז בתשו' הנ"ל בד' הרמב"ם בפיה"מ יומא, שאין מחללים שבת על רפואה בלתי טבעית, לפי שאם נתיר רפואה כזו יבואו להתיר כל מיני רפואות של הבל של הנשים והטפשים עכ"ל, וכמו"כ י"ל בנד"ד דמה"ט אין להתיר לחלל שבת על ברכות צדיקים,

לחלל שבת על כל מיני סגולות ולחשים, או שיעשו לפי דמיונם שאר דברים שכוון בהם חילול שבת, או שיעברו על שאר איסורים כמו אכילת דברים האסורים באומנם שלפיקו"נ מותר הכל, ובאמת אין בהם לא רפואה ולא הצלה, ויה"ר שיקיים בכל חולי ישראל מקרא שכתוב יישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם.

שאם נתיד לחלל שבת על כיוכ"ז יבואו להתיר לנסוע לכל מיני אנשים שקוראים לעצמם 'צדיקים', או 'מקובלים' וכד', וידוע על צדיקים אמיתיים שהתנגדו לזה בתוקף רב, ואנשים שעשו כן וחיללו שבת בכדי להגיע אל הצדיק לקבל ברכתו עבור חולה מסוכן מחו בידם על מעשיהם, ולא רצו לשמוע מהם, וכן יהיו שיררו היתר לעצמם

הגאון רבי משה אורי לינדר שליט"א
רב ומו"צ שכי' נוה יעקב, רו"מ קהילתנו